

Tekergő sárkánycsikó és madárkereszt a Jurtahegyen

Beszélgetés Ispán Tibor képzőművésszel

Beszélgetőtárs: Kele Szabó Ágnes

„Ispán Tibit csaknem harminc éve ismerem. Mint népművelő került Somosra. Később néptáncot, rajzot és történelmet is tanított. Mondhatom, a falu és a baráti közösségünk is azonnal, (csont nélkül) elfogadta a hivatalos forma mögül is áttetsző közvetlen, mosolygós habitusát, személyét. Szerénysége okán azonban csak később derült ki számomra, hogy képzőművész elhivatottsággal is bír. Képszerkezeteiben, kompozícióiban új erővel törnek felszínre ősi jelek, népművészeti motívumok, keresztény szimbólumok, melyeket a ritmizálás, a szín- és formaragozás eszközeivel fegyverezett grafikus rendszereké szervez. Ezek eredményeként új jelentéstartalmak tárulnak fel, és aktualizált üzenetként valami fogalmi és egyetemes emelkedettség bűvkörébe vonják a nézőt. Mindezt jó, hogy teszi, s hogy jó szívvel teszi. Jó, hogy van, jó, hogy a barátunk.”

Igy jellemzi barátját Molnár Péter szobrászművész.

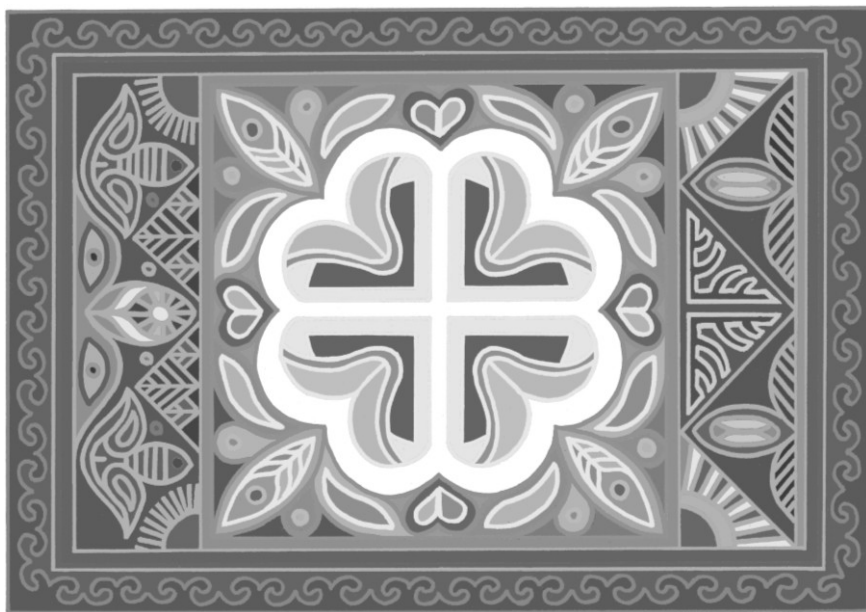
Sok alkotó életútjában jelentős momentum a gyermekkor emléke, a korai inspiráció, a gyermeki tevékenység. Ez önre is érvényes gondolat?

Bár a tudomány szerint az egész életre szóló élményeit az ember élete első néhány évében kapja, hiába is erőlködök, kicsi gyermekkoromból nincsenek rajzolási, festési emlékeim. Az általános iskolában – Salgótarján, Petőfi Sándor Általános Iskola – szerettem a rajzórákat, fogékony lehettem a dolog iránt, de említhető elindulás nem történt művészeti irányba. Középiskolás – Stromfeld A. Gépipari Szakközépiskola – koromban körvonalazódott, és lett tetteges az érdeklődés. A miértre nincs egyértelmű válasz, de bizonyos, hogy az indulásban nagy szerepe volt azoknak a művészeti albumoknak, amelyeket a szüleim vásároltak a családi könyvtárba. Elbűvöltek a reneszánsz és a barokk művészek képei, különösen: Rembrandt, Leonardo, Raffaello, Rubens, Caravaggio és még sokan mások. Ezek másolásával kezdődött „a rajzolás”.

Valahogyan bekerültem Iványi Dönci bácsi rajzsakkörébe, itt ismerkedtem a modell utáni rajzolás alapjaival. Életre szóló ismeretséget kötöttem Hegedűs Morgannal, Szappan Janival, Losonczy Ildikóval, Földi Jósikával, Botos Zolival, Szabó Tamással és sok más alkotótársal.

Egyéb művészeti érdeklődésem is otthonról indult. Édesapám fotós ember lévén otthon a kis házi fotólaborban hívta, nagytolta képeit, amelyekből azután viszontláthattam néhányat a Nógrád Megyei Fotóklub kiállításain. Ő szerette a klasszikus zenét, így ismertem meg – persze igen hiányosan – én is a zenének ezt az ágát, és szereztem alapélményeket. Mindezt erősítette az akkori két fiatal tehetség, Kocsis Zoltán és Ránki Dezső lenyűgöző tudása, fiatalos lendülete. Persze saját korom is mélyen érintett a beat, később a kemény rock által, de szerencsére ez nem törülte a „komoly” zene szeretetét. A középiskolából kétfelé próbálkoztam tovább haladni: a Képzőművészeti Főiskolára nem nyertem felvételt, így Kecskemétre kerültem műszaki főiskolára. Ott is tagja lettem a városi szakkörnek Palkó József tanár úr keze alatt, ahol szintén a modell utáni rajzolás volt a fő tevékenység.

Közben nyaranta alkotótáborokba jártam. Megfordultam a közelmúltban elhunyt Fajó János telkibányai, majd encsi táborában, érdekesnek találtam az akkori magyar neoavantgárd festők munkásságát. Voltam a pécsi Lantos Ferenc Dombóváron rendezett alkotótáborában, amely számomra később összekötő folyosónak bizonyult a szerves kultúra irányába.

Égi rózsya

Pályafutásának jelentős része a magyar néprajzhoz, ezen belül a néptáncokhoz kötődik. A táncházmozgalommal hogyan került kapcsolatba?

A 70-es évek közepén vált ismertté számomra az induló táncházmozgalom. Furcsa, nagyhatású vegyület volt ez, mely egyrészt a bartóki, kodályi alapok, másrészt a popkultúra egyesüléséből keletkezett némi politikai katalizátori közreműködéssel. Sebő Ferenc és Halmos Béla tevékenysége nagy hatással volt rám is. Új eszmét adott a „nomád nemzedék”. Az első közvetlen élményforrás egy kislemez volt, amelyen Kovács Tivadar méhkeréki román prímás bandája játszott eredeti népzenet. Új világ nyílt ki számomra is, melyben az volt a nagyszerű, hogy nem valami elavult dolog feljavítása történt mesterségesen a mai kor „nagyszerű” színvonálára, hanem maga volt a tiszta forrás. Persze a csatlakozás nem esztétikai vagy hazafias meggondolás volt, hanem elemi, érzéki élmény. Ebben hasonlatos a szeretethez, szerelemhez. Nagy kincs az a belső hang, ami azt sugallja: ez szép, jó, kövesd! Ha ez a valami hozott lelkiismerettel társul, nyugodtan lehet rá hallgatni. Sohasem voltam táncos alkat, néhány évvel korábban elképzelhetetlen lett volna, hogy én néptáncot tanuljak, hogy felnőtt kezdőként táncgyűtteshez csatlakozzak. A paraszti hagyomány elragadó nagyszerűsége kellett a csoda megtörténééhez. Elkezdődött a Nógrád Táncgyűttesben eltöltött nagyjából tíz esztendő, megszámlálhatatlanul sok élménnyel, testi, lelki, szellemi gyarapodással, örökre szóló barátságokkal, utazásokkal telítve. Ez a gazdagodás bizonyosan bűvőpatiki utakon megjelenik mai fizimiskámban, képeimen.

Műszaki végzettsége dacára jelenleg tanárként dolgozik. Mi vezette a pedagógusi pályára?

A műszaki pályával gyorsan szakítottam, tiszteltem azt a világot, de nem a magam számára. Szerettem volna kultúraközelben lenni. A József Attila Művelődési Központban helyezkedtem el. Szerveztünk a korábbi hagyományok mentén nyári alkotótáborokat, melyekben művészeti vezetőként megismerhettem többek között Földi Péter festőművészt, Hibó Tamás grafikusművészt, Antal András keramikusművészt. András Mátraalmáson megismertetett a rakus kerámia készítésével. Az itt született néhány tál és mintázott lap már mutat rokonságot a népművészettel. Én a táborokban inkább szervezőként voltam jelen, de a munka során szerzett élmények is nagy hatással voltak rám. Különösen Földi mester alkotók iránti segítő szándéka volt bizalmat ébresztő. Korrigálásában a legmagasabb rangú egyetemes igényesség párosult az egészen hétköznapi emberi szempontokkal.

Nyaranként rendeztük a szabadtéri szoborkiállításokat. Ezek némi rálátást adtak a kor magyar művészetének erre a szeletére.

Ezekben az években, Egerben, a tanárképző főiskola levelező tagozatán elvégeztem a történelem-népművelés szakot, majd később a rajz szakot is, aminek záró szakdolgozata sok néprajzi elemet is tartalmazott.

Mese

Képein különleges motívumokat használ, melyek harmonikus egységet alkotva teszik egyedivé munkáit. Úgy tudom, a magyar képi elemeken túl ázsiai rajzolatok, formák is inspirálják.

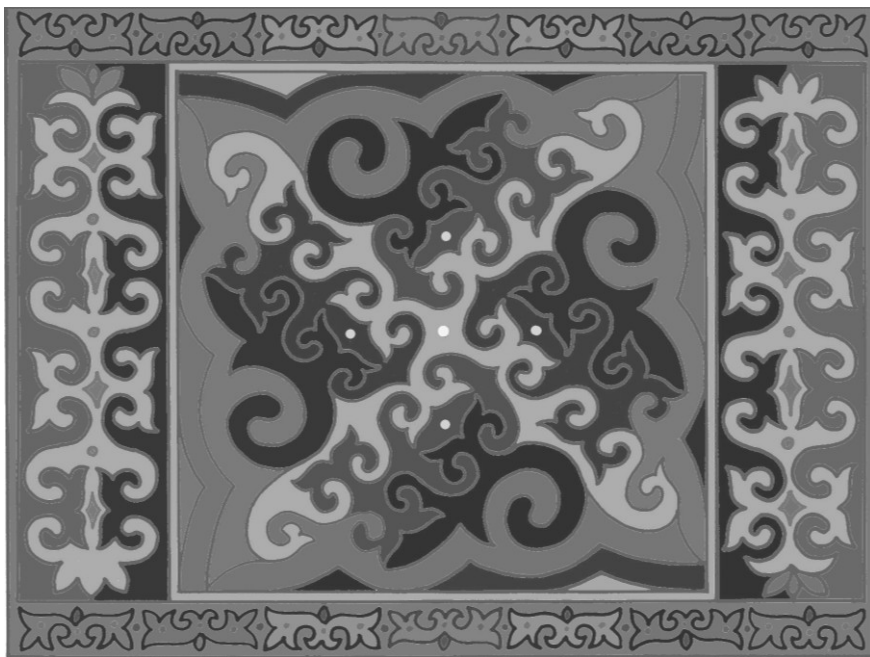
Sok erdélyi utazást tettünk barátainkkal, Murányi Sándor atyai vezérletével. Széken, Kalotaszegen és Székelyföldön életre szóló élményekben – vizuális élményekben is – részesültünk.

Balassagyarmati barátaink nyomán meghívtuk salgótarjáni előadásokra Pap Gábor művészettörténészt, Molnár V. József néplélektan-kutatót és másokat ebből a szellemi körből. Újabb ajtók, ablakok nyíltak a népünk kultúrájára. Jóska bácsi egy előadáson jelezte, hogy a Magyar Hagyomány Műhely tanfolyamot indít. A tanfolyam két éven át tartott, rengeteg előadással és gyakorlati munkával. Én a nemezelő műhelybe jelentkeztem, ahol mesterünk Vidák Anna volt. Nagyszerű tartalmakat, kiválóan taní-

tott, nem rajta múltott, hogy nem lettem igazi nemezes. Azért maradandó hozadéka mégis lett ennek a két évnek: hagyományaink rendületlen szeretete, tisztelete és számomra megismerkedés a Közel-Kelet, és Belső-Ázsia nemez takaróinak, textíliáinak motívumkincsével.

Munkája során hogyan tudja beépíteni a tanórákba néprajzos ismereteit, a kedvelt formákat?

Először a Somosi Általános Iskolában tanítottam. Ennek bezárása után kerültem Salgótarjánba, a SÁI Beszterce-lakótelepi Tagiskolába, ahol jelenleg történelmet és vizuális kultúrát tanítok. Munkámban szeretném a gyerekekkel is megosztani a keleti díszítőmotívumok és a magyar népművészet szépségeit vetítésekkel, illetve rajzolatok gyakorlásával. Ebből alakult ki jelenlegi képkesztési gyakorlatom is.

Sárkánycsikós 2.

Mi a technikai menete a képek készítésének? Hogyan jut el a gondolattól a digitális nyomatig?

Kitalálom és megrajzolom a kép vonalrendszerét, ez kerül gépi beolvasásra, majd az általam gondolt színezésére. Némelyikből több színváltozatot is készítek. Ezután a kész képet papírra vagy Tomka István barátom műhelyében vászonra nyomtatjuk. A folytatáshoz fontos feladat áll előttem: bővíteni igen hiányos informatikai ismereteimet, hogy nagyobb eszköztárral, szabadabban készülhessenek a képek. Hogy meglévő korlátaimat sikerül-e, és milyen irányba tágítani, az a jövő zenéje.

Somoskőújfaluban lakik. Milyen módon kapcsolódott be a falu közösségi életébe?

Már több mint húsz éve Somoskőújfalu az otthonom. A korábban megismert kiváló emberek vonzottak ide. Éveken át a művelődési ház vezetője voltam, többek között helyi fiatalok részvételével alakítottunk egy kis néptáncos társaságot, így tehát számomra is lett folytatása a táncnak.

Szeretek itt élni, büszke vagyok itt szerzett barátaimra, akiket persze most nincs mód felsorolni. Mivel az írás témája művészeti, azért mégis kiemelek két igazi somosit: nagy szerencsének tartom, és örömmel tölt el, hogy jó atyai ismerősömnnek, szellemi példaképnek tarthatom Földi Péter mestert, aki világszínvonalon alkotó, kimagasló jelentőségű festőművész. A másik személy Molnár Péter szobrászművész, akinek barátsága emberileg és művészileg is nagy érték az életemben.

Néhány éve tagja vagyok a salgótarjáni Balassi Bálint Asztaltársaságnak, ami egy kiváló, összetartó csapat, szakmai és egyben baráti társaság. Sajnos egyéb elfoglaltságaim miatt nem tudok elég időt és figyelmet szentelni a közös találkozókra, de igyekszem. Már csak azért is, mert vezetője, Orbán György nemrég még kedves tanárkollégám volt.

Családjában, környezetében van folytatása az ön életfelfogásának, világlátásának?

Büszke vagyok Bori leányomra, aki hozzám hasonlóan a szíve közepében viseli a magyar hagyományokat és a régi életmód tiszteletét. És ha már a hagyományoknál tartunk: jogosan állíthatjuk, hogy ha egy kultúra az úgynevezett fejlődés következtében elveszti életmód-alapját, ezzel együtt elveszíti szakrális alapjait, akkor menthetetlenül eltűnik. De csak akkor, ha az élet menetében nem történik valami csoda, amely új, előre nem látható kiutat mutat a folytatásra. Itt elég, ha csak arra a sok ezer fiatalra gondolunk, aki a művészet sok ágában életképes módon használja, fogalmazza újra a hagyományt és virágzó kultúraként tovább élte. A színvonal pedig egyre jobb: az újraélesztés első generációjának mesterei

szerint is a mai fiatalok mélyebb ismeretekkel rendelkeznek és bátran élnek is velük. És meghökkentően új irányokat találnak. Én, a több évtizednyi kihagyás után hatvan éven felüli újrakezdő, nekik szurkolok.

Melyik néprajzi vidéket vagy ábrázolási módot kedveli leginkább?

Lenyűgöz a különböző műfajú népművészeti alkotások hihetetlen gazdagsága, találékonyága. Ezeket nézve olyan érzésem van, mintha egy számtalan teremből álló csodapalota újabb termeibe lépve egy-egy újabb világot látnék az ablakon kitekintve. Figyelmem központjában vannak az életfa-ábrázolások. A keleti képi művészet – ide sorolva a szőnyegetek is – legnagyobb tanulsága számomra a pozitív-negatív egyenértékűség, amely egyben mély és bölcs világszemléletet is jelent. Ezekkel persze a magyar alkotásokban is találkozhatunk. Tisztelem és csodálom a mandalák világát, amelyek jelek tömegéből alkotnak világmitoszt.

Tekergő

A képei feszes rendről árulkodnak. Számomra ez olyan szigorú szabályrend, mint a táncrend. Vonalak, lépések, sorok közé szorítva, de mégis megmutatható az egyéniség. Emlékszem, sok évvel ezelőtt a Nógrád Táncegyüttesben önnel együtt ugyanazt a koreográfiát táncolta Szabó János, Tari János, Óze János és a többiek, de valamiben mindenkié különbözött: mindenki hozzátette önmagát. Érez kapcsolatot a tánc és a képzőművészet között?

Bizonyosan lehetne közvetlen kapcsolatot is találni a táncok és a képek elemeinek összecsengésében, nekem nincsenek ilyen vizsgálódásaim. Gondolom, inkább az életérzés, világszemlélet lehet a rokonság alapja.

A folyóirat borítóján a Jurtabegy című alkotása látható. Természetesen, minden olvasónak lesz valamilyen értelmezése a képről, de kérem, mondja el az ön olvasatát!

Valójában nincs logikai magyarázat. Minden képnek van elindító érzése, élménye. Ez esetben valóban egy jurta volt az indulás, majd a vázlatok összecsengést hoztak a piramissal, egyben a hegygel. Hogy a kidolgozás során konkrétan mi, hová, hogyan épül az összképbe, az egy önmagát gerjesztő, fejlesztő folyamat.

Pároscsillag